

RAPORTUL CENTRU-PERIFERIE ÎN IMPLEMENTAREA PROCESULUI DE COLECTIVIZARE ÎN RAIONUL CLUJ (1949–1952)

SANDA BORȘA

CENTRE-PERIPHERY RELATION DURING THE IMPLEMENTATION OF COLLECTIVIZATION IN CLUJ COUNTY (1949–1952)

ABSTRACT: The collectivization of agriculture was, from the start, the most difficult target for the Communist authorities because the rate of peasants in the population of Romania was 75%. Officially, the process of collectivization of agriculture has its starting point in the Plenary of 3–5 March 1949, but, nevertheless, the communist regime started proceedings for the subordination of the countryside, since 1946 by law. No.68, when, on the lack of food is implemented the collectivization system. The Plenary of March, was preceded by Decree 83, of March 2, 1949, by which were turned over to the state the private properties of nearly 50 hectares and the model farms, with the whole agricultural inventory.

REZUMAT: Colectivizarea agriculturii a fost, încă de la început, un obiectiv greu de îndeplinit de către autoritățile comuniste, având în vedere că peste 75% din populația României era reprezentată de țărani. Oficial, procesul colectivizării agriculturii își are punctul de plecare în Plenara din 3–5 martie 1949, dar, cu toate acestea regimul comunist va începe acțiunea de subordonare a lumii rurale încă, începând din 1946 prin legea nr. 68, când, pe fondul lipsei de hrană este introdus sistemul colectărilor. Plenara din martie va fi precedată și de decretul 83 din 2 martie 1949, prin care intrau în proprietatea statului proprietățile particulare cu suprafețe care se apropiau de 50 ha precum și fermele model, cu întreg inventarul agricol.

KEYWORDS: communism, collectivization, legislation, peasant, official rhetoric.

The aim of the case study is to illustrate the dynamics of the creation of collective households during the first years of the process of socialist transformation in agriculture and the way in which “the hierarchical orders” were put into practice by the party decision-making bodies at regional and county levels. At the same time, we tried to capture the forms of repression, the methods of coercion used by the communist regime to subordinate rural population and the consequences of those actions.

An important role is given to the dissemination of orders from the center, because, as archival documents show, often we witness an alteration of the message, with important consequences at the individual and collective level.

Prin intermediul studiului de caz lucrarea își propune să evidențieze dinamica înființării gospodăriilor agricole colective în raionul Cluj, în primii ani ai procesului de colectivizare a agriculturii, precum și modul în care „ordinele de sus” au fost aplicate pe etajele decizionale de partid, la nivel regional și raional. În același timp, am încercat să surprindem formele represiunii, modalitățile de constrângere utilizate de regimul comunist în vederea subordonării populației rurale, precum și consecințele acestor acțiuni.

Un rol important este acordat diseminării ordinelor de la centru, deoarece, așa cum o dovedesc documentele de arhivă, nu de puține ori asistăm la o alterarea a mesajului, cu consecințe însemnate la nivel individual sau colectiv.

CUVINTE-CHEIE: comunism, colectivizare, legislație, țăran, retorică oficială.

Proclamarea Republicii Populare Române, la 30 decembrie 1947, reprezintă începutul unui lung șir de schimbări, care urmau să transforme România, întocmai după modelul stalinist, impus de Moscova. Lumea satului, în care tradițiile și obiceiurile se găseau în forma cea mai pură, iar atașamentul față de pământ aparținea structurii personalității fiecărui individ, nu va face excepție acestei transformări.

Colectivizarea agriculturii, caracterizată prin teroare și presiune, constituie, fără îndoială, modul brutal, prin care s-a încercat și în final, s-a și reușit subordonarea lumii rurale noului regim de democrație populară, instaurat. Această transformare socialistă a agriculturii a fost un obiectiv greu de îndeplinit de către autoritățile comuniste, având în vedere că peste 75% din populația României era reprezentată de țărani. Prin intermediul studiului de caz ne propunem să ilustrăm, în cele ce urmează, dinamica înființării gospodăriilor agricole colective în raionul Cluj, în primii ani ai procesului de colectivizare a agriculturii, precum și modul în care „ordinele de sus” dar și legile, decretul, deciziile, hotărârile Consiliului de Miniștri au fost aplicate pe etajele decizionale de partid, la nivel regional și raional.

Regiunea administrativă Cluj avea o populație, în baza datelor oferite de recensământul din 25 ianuarie 1948, de 1 159 685 locuitori, din care 81,6% locuiau la sat și abia 18,4 % în mediul urban¹. Regiunea este poziționată în centrul Transilvaniei, fiind împărțită la nivelul anului 1950, în opt raioane: Aiud, Câmpeni, Cluj, Dej, Gherla, Huedin, Jibou și Turda, pentru ca din anul 1952 să intre în componența regiunii alte șase raioane: Bistrița, Beclean, Lăduș, Năsăud, Sărmaș și Zalău².

Anul 1949 reprezintă, fără îndoială, anul decisiv în demararea asaltului asupra lumii satului, Plenara Comitetului Central al PMR, din 3–5 martie 1949, marcând oficial, debutul procesului de colectivizare.³ Cu toate acestea, încă de la începutul anului, prin legea nr. 1 din 1 ianuarie 1949 erau prevăzute la capitolul II „obiectivele politico-economice” de îndeplinit în domeniul agricol, și anume: „pregătirea și realizarea măsurilor care să asigure îndrumarea acestui sector spre socialism, în special prin înzestrarea agriculturii cu mașini și unelte, prin întărirea fermelor de Stat și a stațiunilor de mașini și tractoare precum și prin organizarea și dezvoltarea diferitelor tipuri de cooperative”⁴.

Decretul nr. 83 din martie 1949 pentru completarea unor dispoziții din legea nr. 187 din 23 martie 1945 constituia, în fapt, doar „prefața” procesului de transformare socialistă a agriculturii,⁵ încercând să construiască o aparentă justificare acestuia. Decretul prevedea, la art. 2, să fie trecute în proprietatea statului „ca bunuri ale întregului popor: a) Exploatarea agricolă moșierești care au făcut obiectul exproprierii, potrivit legii Nr. 187 din 1945 și fermele model, constituite prin efectul aceleiași legi, cu întreg inventarul viu, mort și clădiri, aparținând sau afectate acestei exploatare, indiferent de locul unde se află; b) Instalațiile agricole și semi-industriale, bunurile și materialele destinate exploatareii agricole, produsele agricole destinate valorificării, oriunde s-ar găsi depozitate, aparținând exploatareii moșierești expropriate; c) Toate creanțele, titlurile, precum și participările cuvenite decurgând din activitatea exploatareilor moșierești expropriate”⁶.

Proprietatea individuală asupra pământului era considerată de către regim ca principala cauză a neajunsurilor țăranimii. Astfel, Gheorghe Gheorghiu-Dej afirma: „Avem în țara noastră peste 3 milioane de

1. *Anuarul statistic al Regiunii Cluj: 1960*, Direcția Centrală de Statistică, București, 1960, p. 23.

2. Virgiliu Țărău, „Strategii în politica de colectivizare în regiunea Cluj. Studiu de caz: raioanele Aiud și Turda”, în Dorin Dobrințu, Constantin Iordachi (ed.), *Țărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949–1962)*, Polirom, Iași, 2005, p. 259.

3. Trebuie precizat că, începând cu anul 1946 asistăm la diverse măsuri îndreptate împotriva proprietarilor agricoli. Astfel, legea nr. 68 pentru organizarea colectării de produse agricole prevedea introducerea unui regim al cotelor, la care era supusă țărănimea: „Art.1-Colectarea de produse agricole, vegetale și animale și distribuirea de produse industriale și alimentare în comunele rurale, se va face în fiecare județ de una sau mai multe unități de colectare și distribuire puse sub îndrumarea și controlul Oficiului Economic Județean”. Vezi *Monitorul Oficial* (în continuare MO), nr. 40, 16 februarie 1946, p. 2A. Totodată, legea nr. 251 din 12 iulie 1947 preciza la art. 1: „Producătorii agricoli au dreptul să dispună în mod liber de produsele lor, cu excepția unei cote de predare, care va fi vândută obligatoriu Statului, prin mandatarii săi”. Vezi în acest sens: MO, nr. 159, 15 iulie 1947, p. 7A.

4. MO, nr. 1, 1 ianuarie 1949, p. 4.

5. Viorel Ciubotă, „Câteva aspecte inedite privind regimul confiscărilor de bunuri ale elitei sătmărene în anul 1949”, în *Sovietizarea Nord-Vestului României*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1996, p. 241.

6. Vezi în acest sens: *Buletinul Oficial* (în continuare BO), nr. 1, 2 martie 1949, p. 2.

gospodării, și fiecare din acestea este îmbucătățită în mai multe loturi, împrăștiate și distanțate unul de altul. Această cifră ne arată una din cauzele pentru care satele noastre sunt înapoiate, pentru care țăranii săraci și mijlocași o duc atât de greu (...) Gospodăria individuală, fărâmițată, după cum spune Lenin, «condamnă oamenii la întuneric, la mizerie ...»⁷.

Regimul comunist va emite, în perioada următoare, o serie de acte legislative având drept obiectiv stabilirea cadrului legislativ al colectivizării. Astfel, prin decizia ministerială nr. 547, din 6 aprilie 1949, era precizat regimul supravegherii muncilor agricole în anul 1949⁸ iar prin decretul nr. 183 publicat în 30 aprilie 1949 se stabileau pedepsele pentru infracțiunile economice. Art. 2 al decretului 183 prevedea: „Se pedepesc cu închisoare corecțională de la 1–12 ani și amendă de la 10.000–100.000 lei, următoarele fapte ... : a) Nerespectarea deciziunilor luate de Consiliul de Miniștri, ministere, de organele locale ale puterii de Stat, cu privire la executarea Planului de Stat, precum și nerespectarea deciziunilor referitoare la dirijarea, organizarea și controlul producției, circulației, distribuției și consumului mărfurilor și produselor de orice fel, neprevăzute în Planul de Stat (...)” iar „Dosirea, distrugerea ori denaturarea produselor sau mărfurilor” (art. 4, lit.d) era pedepsită cu muncă silnică de la 5–15 ani și amendă cuprinsă între 50 000 și 200 000 de lei. Totodată, art. 5 stipula: „Tentativa se pedepsește ca și infracțiune consumată. Complicii și tăinuitorii se pedepesc ca și autorii”⁹.

Odată stabilit cadrul legislativ se va trece la acțiunea propriu-zisă de înființare a gospodăriilor agricole colective, liderii comuniști manifestându-și consensul aspra faptului că această acțiune trebuie să fie una graduală și foarte prudentă, invocându-se necesitatea creării, pentru început a unor GAC-uri model¹⁰. A fost elaborat astfel, și un statut model al gospodăriilor agricole colective, conform căruia aderarea la aceste forme socialiste să se facă potrivit liberului consimțământ, iar fiecare membru trebuie să dispună de trei hectare de pământ, plecând de la ideea că aceasta era suprafața minimă necesară pentru ca GAC-urile să beneficieze de mecanizare și să devină rentabile¹¹.

Raportul dintre centru și periferie în îndeplinirea obiectivelor trasate la Plenara din martie 1949, era stabilit și la nivel instituțional. Astfel, s-a constituit o Comisie Agrară, condusă de Ana Pauker, care „superviza” și activitatea Ministerului Agriculturii. Acest minister avea în subordine stațiunile de mașini și tractoare și gospodăriile agricole de stat, iar apoi, pe măsură ce se constituiau, și GAC-urile. Totodată, în cadrul Ministerului Agriculturii va fi înființată Direcția Gospodăriilor Colective iar în ianuarie 1950 se va decide crearea Secției Agrare și a Secției Organelor Conducătoare de partid, ca secții noi în aparatul Comitetului Central, acestea urmând a prelua prerogativele Comisiei Agrare (care va mai funcționa, totuși, până în vara anului 1950). Secții agrare vor lua naștere și la nivelul comitetelor județene de partid, unde un secretar adjunct se ocupa de localitățile în care urmau să fie înființate GAC-uri, iar după, de organizarea muncii politice. Acest secretar va colabora cu trimișii de la Ministerul Agriculturii și Secția Agrară, Secția Organelor Conducătoare de partid și cu cei de la Secția de Propagandă și Agitație. În același timp, comisiile agricole înființate pe lângă Sfaturile Populare, precum și organizațiile de partid sătești au jucat un rol esențial în transformarea socialistă a agriculturii¹².

7. Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Sarcinile Partidului Muncitoresc Român în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii. Raport la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 3–5 martie 1949*, Editura pentru Literatură Politică, 1953, p. 40.

8. Gheorghe Iancu, Virgiliu Țărău, Ottmar Trașcă, *Colectivizarea agriculturii în România. Aspecte legislative 1945–196*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. XXII.

9. BO, nr. 25, 30 aprilie 1949, p. 2.

10. Ottmar Trașcă, „Aspecte privind primii ani ai colectivizării agriculturii în România, 1949–1952. Studiu de caz.: regiunea Cluj”, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca*, tom. XLIV, 2005, p. 388.

11. Robert Levy, *Ana Pauker: the rise and fall of a Jewish Communist*, University of California Press, Berkeley & Los Angeles, 2001, p. 101.

12. Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*, vol. I, 1949–1953, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000, p. 17.

Trebuie precizat că un rol important l-au avut organele de Securitate și Miliție, care și-au adus aportul decisiv la înfrângerea opoziției țărănimii față de colectivizare, teama și teroarea constituind, practic, esența transformărilor impuse de comuniști în mediul rural¹³.

După Plenara din 3–5 martie, Comisia Agrară a trimis în teritoriu echipe formate din doi reprezentanți ai CC și din delegați ai comitetelor județene de partid, în vederea stabilirii dacă sunt îndeplinite condițiile pentru constituirea unui GAC în localitățile unde au fost depuse cerere pentru înființarea unei asemenea gospodării ori în localitățile alese de comitetele județene; însă, după analizarea rapoartelor întocmite de aceste echipe au fost acceptate doar 48 de propuneri pentru înființarea de GAC-uri, iar mai apoi chiar și din acestea selectate, au fost respinse, întrucât nu îndeplineau condițiile de bază¹⁴. În 24 iulie 1949 au fost inaugurate, totuși, cele dintâi gospodării agricole colective: „Zorile” (din Turnișor-Sibiu), „Drumul Nou” (Zăbrani-Arad), „Ogorul Roșu” (Laslea-Târnava Mare), „Victoria Socialismului” (Rășcani-Vaslui) și „Tractorul Roșu” (Luna de Jos – Cluj)¹⁵. Până la sfârșitul anului pe întreg teritoriul viitoarei regiuni Cluj se mai înființează încă două GAC-uri (conform hotărârii nr. 1082, publicată în Monitorul Oficial din 28 decembrie 1949): „Bobâlna” în comuna Mintiul Gherlei și „Horia” din comuna Șutu¹⁶.

Prudența în procesul de creare a noi GAC-uri a continuat din toamna anului 1949 până în primăvara anului 1950, astfel, în ciuda faptului că, la nivel național Comisia Agrară a primit aproape 1000 de cereri până în octombrie 1949 și încă 350 în iarna aceluiaș an, s-a aprobat înființarea, numai pentru 120 de noi structuri, care și-au început activitatea abia în lunile februarie și martie¹⁷.

Neînțelegerile de comunicare și o oarecare neîncredere, între elementele decizionale din teritoriu și cele de la București sunt dovedite și de faptul că atunci când autoritățile locale au propus înființarea, în lunile aprilie și mai 1950, a 900 de noi colective s-a ajuns la înființarea a doar 168, cifra de 900 fiind considerată de Ana Pauker „o nebunie”¹⁸. În aceste condiții au fost solicitate noi propuneri din partea autorităților locale, care au înaintat cifra de 350, dintre acestea până la sfârșitul lunii mai vor fi acceptate 245 de GAC-uri. Acest ritm de înființare a noilor gospodării va fi considerat prea lent, prin urmare la începutul lunii iulie vor fi chemați la București primii secretari ai Comitetelor județene de partid, cărora li s-a solicitat ca pentru intervalul 1 iulie–1 septembrie să întocmească planuri noi de organizare a GAC¹⁹.

Ritmul colectivizării va fi, însă, intensificat în vara anului 1950 când Ana Pauker va pleca la Moscova, iar locul ei în fruntea Comisiei Agrare va fi luat de Alexandru Moghioroș, urmărindu-se, astfel, ca până la începutul lunii septembrie să se înființeze 1012 noi gospodării colective (fără a se reuși, însă, acest lucru)²⁰. Cadrele de partid beneficiind de sprijinul Miliției și Securității au recurs la diverse șantaje amenințându-i pe țărani cu munca forțată sau neprimirea copiilor în școli pentru continuarea studiilor, obligându-i astfel, să se înscrie în gospodăriile colective. Mulți țărani din regiunea Cluj au fost obligați să aleagă: fie plăteau o amendă enormă și își petreceau zece ani în închisoare, fie intrau în colectiv. Odată cu pierderea pământului, cedat în favoarea GAC-ului la intrarea în colectiv, multe familii și-au pierdut casele, fiind efectiv alungate din ele, primind drept compensație pământ în altă parte, care nu putea fi cultivat, sau mai rău neprimind nimic²¹.

13. Vezi în acest sens: Gheorghe Iancu, Virgiliu Țărău, „Un episod din implicarea Securității în colectivizarea agriculturii românești”, în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca*, tom. XXXVII, 1998, pp. 267–268.

14. Robert Levy, „Primul val al colectivizării: politici centrale și implementare regională”, în Dorin Dobrințu, Constantin Iordachi (ed.), *op. cit.*, p. 66.

15. Ottmar Trașcă, *op. cit.*, p. 389.

16. „Hotărârea nr. 1082 din 12 octombrie 1949. Aprobarea înființării mai multor gospodării agricole colective”, în Gheorghe Iancu, Virgiliu Țărău, Ottmar Trașcă, *op. cit.*, p. 101–102.

17. Robert Levy, *Ana Pauker: the rise and fall of a Jewish Communist*, p. 102.

18. Idem, „Primul val al colectivizării: politici centrale și implementare regională”, p. 72.

19. Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*, vol. I, 1949–1953, p. 21.

20. Ottmar Trașcă, *op. cit.*, pp. 393–394.

21. Denis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948–1965*, Polirom, Iași, 2001, p. 107.

În analizarea raportului emițător-receptor, respectiv centru-periferie în procesul de colectivizare a agriculturii un rol important au avut „ordinele de sus”, care de foarte multe ori lăsau loc la interpretări, cadrele de partid locale fiind nevoite să solicite autorităților superioare lămuriri suplimentare.

S-a stabilit și pentru campania din vara anului 1950, un set de reguli ce aveau drept scop ghidarea celor de pe teren, în ceea ce privește condițiile care trebuie realizate de o gospodărie colectivă nou întemeiată: cel puțin 35 de familii, care să participe cu un minimum de bunuri agricole și o suprafață de pământ pentru fiecare familie intrată în GAC calculată ca egală cu media suprafeței deținută pe comună, totodată semnarea actului de constituire trebuia să preceadă inaugurarea oficială²². Datorită abuzurilor și măsurilor coercitive care au fost luate, anul 1950 se va încheia la nivelul întregii țări cu un număr total de 1027 de gospodării agricole colective²³. Există, însă o diferență clară între GAC-urile înființate în prima parte a anului 1950 și cele înființate în vara aceluiaș an. Se constată, în primul rând faptul că, cele din prima categorie au fost selectate mult mai riguros, în al doilea rând dispun de un număr mai mare de familii și o suprafață mai mare, spre deosebire de cea de-a doua categorie care s-a încadrat în colectivizarea în masă²⁴. Cât privește regiunea Cluj, la sfârșitul anului 1950 erau înregistrate, conform statisticilor oficiale 83 de gospodării colective²⁵.

Este interesant de observat, în cele ce urmează, modul în care masele reacționează, interpretând mesajul centrului. Astfel, cazul GAC-ului din satul Legi, comuna Geaca, raionul Cluj, este grăitor pentru receptarea, decriptarea și interpretarea informației ajunsă pe diverse canale la omul de la sat, în legătură cu ceea ce presupune calitatea de membru al gospodăriei agricole colective: „Gospodăria agricolă colectivă din satul Legii, comuna Geaca a luat ființă la 26 februarie 1950, cu 96 familii și 214 ha pământ. Elementele chiabure au dus o vie activitate pentru a face ca populația să nu se înscrie iar cei înscriși să se retragă, lansând zvonul că hainele și tot ce au pe lângă casă se împart în mod egal între cei înscriși în colectiv, iar copiii lor se vor trimite în URSS (...) Toate aceste elemente dușmănoase au fost descoperite de organele noastre de miliție și semnalate Securității, iar parte din ele au fost duse la Securitate și în prezent s-au mai liniștit. Milițienii au ajutat comisia de organizare în lucrările începătoare, iar în prezent urmăresc elementele dușmănoase și le combat în acțiunea lor” sau: „în comuna Geaca o atitudine ostilă față de gospodăriile agricole colective a manifestat Președintele U.P.M. Sekei Alexandru, care s-a exprimat că mai bine intră în pușcărie decât să intre în colectiv”²⁶.

Procesul de colectivizare a agriculturii s-a realizat ani la rând în baza principiul luptei de clasă, care presupunea un sistem propagandistic orientat în două direcții: pe de-o parte încercarea de a-i atrage pe săraci și mijlocașilor, iar pe de altă parte respingerea chiaburilor.²⁷ Astfel, asistăm în anii 1950–1951 la o amplă propagandă pozitivă de susținere a structurilor collectiviste și la demararea unei propagande negative împotriva chiaburilor²⁸, văzuți ca principalii inamici ai colectivizării²⁹.

În 1951 asistăm la aplicarea politicii de trecere graduală de la gospodăria individuală la întovărășirile agricole, în care țăranii erau proprietarii animalelor și al pământului, doar că lucrau în asocieri, trecându-se

22. Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Represiunea*, vol I, 1949–1953, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2004, p. 23.

23. Vezi: „Structura suprafeței agricole și arabile pe categorii de gospodării, în anii 1950–1964”, în *Dezvoltarea agriculturii Republicii Populare Române. Culegere de date statistice*, Direcția Centrală de Statistică, București, 1965, p. 38.

24. Ottmar Trașcă, *op. cit.*, p. 395.

25. A se vedea: „Numărul unităților agricole cooperatiste pe regiuni, în anii 1950–1964”, în *Dezvoltarea agriculturii Republicii Populare Române. Culegere de date statistice*, p. 46.

26. DJAN Cluj, Fond Inspectoratul de Poliție Cluj, dos. 15/1950, f. 142.

27. Eugen Negrici, „Rolul literaturii în campania de colectivizare”, în Dorin Dobrinu, Constantin Iordachi (ed.), *op. cit.*, p. 163.

28. În câteva zone ale țării, mai ales în fostele județe Cluj, Argeș, Buzău, Teleorman, Hunedoara, Muscel, Trei-Scaune, Ilfov s-a trecut la deschiaburirea în masă și astfel în loc să crească ura de clasă s-a ajuns în multe cazuri la o compătimire a chiaburilor și o fraternizare a țăranilor săraci cu aceștia. Vezi în acest sens: Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*, p. 25.

29. Vezi: Vasile Pascu, *Regimul totalitar-comunist în România (1945–1989)*, vol. I, Clio Nova, București, 2007, p. 215.

abia apoi la gospodăriile colective mai mari.³⁰ Acceptarea acestor întovărășiri³¹ reprezenta un pas surprinzător pentru un regim care își făcuse cunoscută convingerea în „imposibilitatea construirii socialismului la țară în același timp cu menținerea proprietății private”.³²

Ana Pauker va insista constant că ar fi mai oportun să se concentreze eforturile asupra consolidării gospodăriilor colective existente decât să se înființeze altele noi. Astfel, în anul 1951 nu a fost creată nicio gospodărie colectivă, chiar dacă oficial au fost raportate 62, care în fapt au fost constituite cu un an în urmă, dar nu fuseseră oficial inaugurate.³³

Situația este aceeași și pe teritoriul raionului Cluj, unde pe parcursul anului 1951 nu se înființează niciun GAC. Documentele din arhivă referitoare la GAC-urile din raion, cuprind fie situații statistice ale GAC-urilor existente, fie dări de seamă cu privire la activitatea gospodăriilor agricole colective. O notă aparte are următorul referat, care deși trebuia să releve activitatea GAC-ului din Apahida, capătă treptat conotația unui denunț, realizat în patologica limbă de lemn, sărăcăcioasă lexical, specifică comunismului: „Colectivistul Marcian Simion n-a fost de acord cu hotărârea Adunării Generale ca să ieie boii în primire. Când președintele i-a spus că va fi sancționat a afirmat că de 5 ani încoace tot s-a luat de la ei și nu i s-a dat nimic și că voi nu mă puteți sili pe mine să iubesc pe cine iubiți voi.(...) Chiaburul Titu Moga (fost preot) care este dat în judecată, fiindcă a sabodat însămânțările afirmă că în GAC sunt chiaburi mai mari ca el. Stă de vorbă cu reacționarii din GAC între 4 ochi și lansează zvonuri că vin în curând americanii, stă și bea la crâjmă cu reacționarii. Material despre acest chiabur s-a dat și la Securitate și nu s-a luat nici o măsură împotriva lui (...) Organizația de bază în cadrul GAC este slabă fiindcă sunt numai 5 membrii de Partid, din care sunt 2 în Comitetul de conducere, un analfabet și un salariat. U.T.M.-ul lucrează la fel. Organizațiile de masă din comună sunt inactive nu se adună la adunare niciodată mai mulți de 7–8 membrii”.³⁴

Se remarcă o anumită operativitate a autorităților locale, în îndeplinirea ordinelor venite de la București (chiar dacă de cele mai multe ori nu existau condițiile reale ale implementării acestora), ce caracterizează constituirea gospodăriilor agricole colective în raionul Cluj, fapt demonstrat și de un raport întocmit la 23 octombrie 1950: „Gospodăria Agricolă Colectivă «Steaua Roșie», din comuna Apahida, Raionul Cluj, înființată la 27 august a.c. se luptă cu mari greutăți. Astfel, animalele cu care membrii gospodăriei s-au înscris, nu sunt nici până azi adunate, deoarece nu au grajd pentru adăpostire și nu au furajele necesare ... În ziua verificării: 20 octombrie a.c. se lucra la demolarea unui grajd, unde erau prevăzuți 8 oameni dintre care 4 erau salariați ai Comitetului Provizoriu comunal și numai 4 erau membrii gospodăriei, între cari lucrau cu tragere de inimă numai tov. Groza Samoilă, președintele Goscol. Lipsește munca de lămurire și de organizare”³⁵, fiind evidențiate astfel, neajunsurile cu care se confrunta acțiunea de transformare socialistă a agriculturii.

30. Stelian Tănase, *Elite și societate: guvernarea Gheorghiu-Dej: 1948–1965*, Humanitas, București, 2006, p. 162.

31. Printr-o hotărâre a Comitetului Central (18 septembrie 1951) erau trecute în revistă și neajunsurile acțiunilor derulate până acum în vederea transformării socialiste a agriculturii: „În goana lor după «cifre mari», aceste organe locale de partid au călcat în mod grosolan indicațiile plenarei C.C. al partidului, care a arătat că la temelia gospodăriilor colective ce se înființează trebuie să stea principiul liberului consimțământ al țăranilor muncitori, ca rezultat al muncii politice neîntrerupte a organizațiilor de partid și de masă. (...) C.C. a atras atenția că acțiunea de comasare trebuie să fie făcută pe baza muncii de lămurire. Totuși, unii activiști de partid și funcționari de stat, în loc să ducă printre țăranii muncitori o muncă de convingere, i-au silit prin măsuri birocratice administrative să accepte schimbul de pământ. Comitetul Central declară categoric că asemenea fapte și metode constituie samavolnicia și abuzuri grosolane, care vin în totală contradicție cu linia, hotărârile și scopurile partidului.(...) Orice încercare de a înlocui munca de convingere și studierea atentă a condițiilor și posibilităților concrete pentru fiecare caz în parte prin decretarea birocratică și metode de constrângere îndepărtează pe țăranii muncitori de gospodăria colectivă în loc să-i apropie de ea, dă apă la moară chiaburilor și celorlalți dușmani ai socialismului și duce la subminarea a însăși bazei regimului de democrație populară – alianța dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare”. Vezi „Hotărârea C.C. al P.M.R. asupra muncii pe țărâmul construirii gospodăriilor agricole colective și al întovărășirilor agricole”, în *Rezoluții și hotărâri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, vol. II, 1951–1953, Editura pentru Literatură Politică, 1954, pp. 71–72.

32. Ghiță Ionescu, *Communism in Rumania 1944–1962*, Oxford University Press, London, 1964, p. 202.

33. Robert Levy, *Ana Pauker: the rise and fall of a Jewish Communist*, pp. 110–111.

34. DJAN Cluj, Fond Comitetul Regional PMR Cluj, dos. 295/1951, f. 52.

35. DJAN Cluj, Fond Comitetul Regional PMR Cluj, dos. 268/1950, f. 48.

Deoarece foarte mulți țărani au intrat în colectiv forțați de mecanismele represive utilizate de regimul comunist, după înființarea GAC-urilor aceștia refuzau să muncească. Confruntată cu asemenea situații Ana Pauker va decide să li se permită celor ce doresc să parăsească gospodăriile agricole să poată să facă acest lucru. Această decizie va determina un număr mare de persoane să recurgă la a ieși din GAC-uri, spre exemplu, în localitatea Legii, raionul Cluj, din cele 120 de familii care erau înscrise, 105 au cerut să iasă din această structură, inclusiv președintele gospodăriei colective și cei aflați în consiliul de conducere³⁶.

Datorită faptului că pe parcursul anului 1951 numărul gospodăriilor colective a scăzut comparativ cu anul 1950, însă a crescut numărul întovărășirilor, la 25 ianuarie 1952 era publicat în Buletinul Oficial al R.P.R., „Statutul model al întovărășirilor agricole de țărani muncitori pentru cultivarea laolaltă a pământului”³⁷, astfel că, într-un singur an, 1952, au luat ființă la nivel național 1834 de astfel de asociații, cuprinzând 84.000 de familii³⁸. Cât privește situația GAC-urilor, pe parcursul anului 1952 au fost înființate 707, astfel că, numărul total al acestora s-a ridicat la 1795 de gospodării în întreaga țară, iar la nivelul regiunii Cluj numărul total al GAC-urilor a crescut în 1952 la 116, față de 83 existente în 1951, întovărășirile înființate în 1952 fiind de 65³⁹.

Dinamica Gospodăriilor Agricole Colective din raionul Cluj, cunoaște o schimbare abia în vara anului 1952, odată cu înființarea celui de-al 11-lea GAC, confirmat într-un raport de activitate din iunie 1952: „În raionul nostru sunt 11 gospodării colective din care 10 vechi și una constituită în ziua de 22 iunie cu un număr de 30 de familii, cu un număr de 62 brațe de muncă (...) Gospodării bune sunt Crișeni, Frata, Legii, Cara și Gădălin, Berches și Apahida. Slabe sunt Geaca, Pata și Gilău, motivele pentru care sunt slabe sunt: la gospodăria din Pata președintele nu e destul de hotărât, nu are inițiative, iar între membrii sunt cari nu sunt atașați gospodăriei, cari nu pot executa lucrările conform planului de producție în special la construcții. La gospodăria din Geaca la fel sunt elemente nesănătoase între colectiviști ... cari pun bețe dezvoltării gospodăriei. Alta este că sfatul popular comunal nu aplică lupta de clasă nu caută chiaburimea; astfel dușmanul de clasă ține sub influența lor o mare parte din colectiviști, datorită căreia nu se pot dezvolta și înființa ferme zootehnice”⁴⁰.

Alături de cifre, care pot oferi o imagine statistică asupra modului în care era înfăptuită transformarea socialistă a agriculturii, dramele personale la care au fost supuși țăranii redau imaginea completă a acestui experiment nefericit. Sub lozinca luptei împotriva chiaburimii, regimul comunist a uzitat de presiune și represiune în relațiile cu întreaga țărănie, ajungându-se, între anii 1950–1952, la arestări masive în lumea rurală. Astfel, din diversele comunicate ale conducerii jandarmeriei județului Cluj, aflăm că majoritatea populației penitenciare aflate în închisoarea de la Gherla era formată din țăărani. Foarte mulți dintre aceștia fiind nemulțumiți de faptul că nu știau de ce au fost arestați, susținând faptul că „nu sunt vinovați nici în fața țării și nici în fața guvernului”⁴¹.

Se poate concluziona, că mesajul – reprezentat fie sub formă de legi, decrete, hotărâri sau rapoarte transmise de organele locale, raionale, regionale sau cele de la București – și modul de deciptare a acestuia, au jucat un rol de o absolută importanță în acțiunile întreprinse de liderii comuniști în procesul transformării socialiste a agriculturii, ajungându-se nu de puține ori la o alterarea a mesajului, cu consecințe grave asupra individului și a comunității.

36. Robert Levy, *Ana Pauker: the rise and fall of a Jewish Communist*, pp. 109–110.

37. Pentru o perspectivă mai detaliată vezi: BO, nr. 6, 25 ianuarie, p. 1.

38. *Agricultura României 1944–1964*, Editura Agro-Silvică, București, 1964, p. 43.

39. Ottmar Trașcă, *op. cit.*, p. 405.

40. DJAN Cluj, Fond Sfatul Popular al Regiunii Cluj –Direcția Agricolă, dos. 5/1952, ff. 91–92.

41. Tatiana Pokivailova, „Aspecte ale represiunii împotriva țărănimii în U.R.S.S. și în România”, în *Analele Sighet*, vol. II, 1995, pp. 60–61.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE

A) INEDITE

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj, Fond *Inspectoratul de Poliție Cluj*.
 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj, Fond *Sfatul Popular al Regiunii Cluj*.
 Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj, Fond *Comitetul Regional PMR Cluj*.

B) EDITE

1) Colecții de documente

Monitorul Oficial / Buletinul Oficial 1946–1949.

2) Corpus-uri documentare

Agricultura României 1944–1964, București, Editura Agro-Silvică, 1964.

Anuarul statistic al Regiunii Cluj: 1960, București, Direcția Centrală de Statistică, 1960.

CĂTĂNUȘ, Dan, ROSKE, Octavian, *Colectivizarea agriculturii în România. Represiunea*, vol. I, 1949–1953, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2004.

Dezvoltarea agriculturii Republicii Populare Române. Culegere de date statistice, București, Direcția Centrală de Statistică, 1965.

IANCU, Gheorghe, ȚĂRĂU, Virgiliu, TRĂȘCĂ, Ottmar, *Colectivizarea agriculturii în România. Aspecte legislative 1945–196*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000.

GHEORGHIU–DEJ, Gheorghe, *Sarcinile Partidului Muncitoresc Român în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii. Raport la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 3–5 martie 1949*, București, Editura pentru Literatură Politică, 1953.

Rezoluții și hotărâri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, vol. II, 1951–1953, București, Editura pentru Literatură Politică, 1954.

II. LUCRĂRI GENERALE

IONESCU, Ghiță, *Communism in Rumania 1944–1962*, London, Oxford University Press, 1964.

LEVY, Robert, *Ana Pauker: the rise and fall of a Jewish Communist*, Berkeley & Los Angeles, University of California Press, 2001.

PASCU, Vasile, *Regimul totalitar-comunist în România (1945–1989)*, vol. I, București, Clio Nova, 2007.

TĂNASE, Stelian, *Elite și societate: guvernarea Gheorghiu-Dej: 1948–1965*, București, Humanitas, 2006.

III. STUDII ȘI ARTICOLE DE SPECIALITATE

CIUBOTĂ, Viorel, „Câteva aspecte inedite privind regimul confiscărilor de bunuri ale elitei sătmărene în anul 1949”, în *Sovietizarea Nord-Vestului României*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1996, pp. 241–258;

IANCU, Gheorghe, ȚĂRĂU, Virgiliu, „Un episod din implicarea Securității în colectivizarea agriculturii românești”, în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca*, tom. XXXVII, 1998, pp. 267–290.

LEVY, Robert, „Primul val al colectivizării: politici centrale și implementare regională”, în Dorin Dobrin, Constantin Iordachi (ed.), *Țărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949–1962)*, Polirom, Iași, 2005, pp. 66–82.

- NEGRICI, Eugen, „Rolul literaturii în campania de colectivizare”, în Dorin Dobrinu, Constantin Iordachi (ed.), *Țărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949–1962)*, Polirom, Iași, 2005, pp. 154–173.
- POKIVAILOVA, Tatiana, „Aspecte ale represiunii împotriva țăranimii în U.R.S.S. și în România”, în *Analele Sighet*, vol. II, 1995, pp. 57–61.
- TRAȘCĂ, Ottmar, „Aspecte privind primii ani ai colectivizării agriculturii în România, 1949–1952. Studiu de caz.: regiunea Cluj”, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca*, tom. XLIV, 2005, pp. 381–406.
- ȚĂRĂU, Virgiliu, „Strategii în politica de colectivizare în regiunea Cluj. Studiu de caz: raioanele Aiud și Turda”, în Dorin Dobrinu, Constantin Iordachi (ed.), *Țărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949–1962)*, Polirom, Iași, 2005, pp. 258–280.